

પ્રમાણમીમાંસા જૈન હિસ્ટ્રી સીરીઝ ૧૦ (૦૦૧૩૨૦)

મુખ્ય ટાઈટલ

શુભાશિષ

મુખપૃષ્ઠ પરના ચિત્રનો પરિચય

જૈન તર્કશાસ્ત્રનો મહાન ગ્રંથ

પ્રકાશકીય

અનુવાદકનું પ્રાસ્તાવિક

વિષનાયુકમણિકા

સંકેતસૂચી

ભાગ પહેલો : પંડિત સુખલાલજીની પ્રસ્તાવના

ગ્રંથનું આભ્યન્તર રૂપ -----	૩-૧૪
જૈન દૃષ્ટિનું સ્વરૂપ -----	૩
જૈન દૃષ્ટિની અપરિવર્તિષ્યુતા -----	૪
પ્રમાણશક્તિની મર્યાદા -----	૬
ઇન્દ્રિયાધિપત્ય પક્ષ -----	૬
અનિન્દ્રિયાધિપત્ય પક્ષ -----	૬
ઉભયાધિપત્ય પક્ષ -----	૭
આગમાધિપત્ય પક્ષ -----	૭
પ્રમાણોપપ્તલલવ પક્ષ -----	૮
પ્રમેયપ્રદેશનો વિસ્તાર -----	૯
આરંભવાદ -----	૯
પરિણામવાદ -----	૧૦
પ્રતીત્યસમુત્પાદવાદ -----	૧૧
વિવર્તવાદ -----	૧૨
ગ્રંથનું બાહ્ય સ્વરૂપ -----	૧૫
જૈન તર્કસાહિત્યમાં પ્રમાણમીમાંસાનું સ્થાન -----	૧૬-૨૧
આગમયુગ -----	૧૬
સંસ્કૃતપ્રવેશ યા અનેકાન્તસ્થાપન યુગ -----	૧૭
ન્યાય-પ્રમાણસ્થાપનયુગ -----	૧૮
ભારતીય પ્રમાણશાસ્ત્રમાં પ્રમાણમીમાંસાનું સ્થાન -----	૨૨-૩૯
જૈનાચાર્યોનો ભારતીય પ્રમાણશાસ્ત્રમાં ફાળો -----	૨૨

અનેકાન્તવાદ -----	૨૨
પ્રમાણવિભાગ -----	૩૪
પ્રત્યક્ષનું તાત્ત્વિકત્વ -----	૩૫
ઇન્દ્રિયજ્ઞાનના વ્યાપારનો ક્રમ -----	૩૫
પરોક્ષના પ્રકાર -----	૩૬
હેતુનું રૂપ -----	૩૬
અવયવોની પ્રાયોગિક વ્યવસ્થા -----	૩૬
કથાનું સ્વરૂપ -----	૩૬
નિગ્રહસ્થાન યા જય-પરાજય વ્યવસ્થા -----	૩૭
પ્રમેય અને પ્રમાતાનું સ્વરૂપ -----	૩૭
સર્વજ્ઞત્વસમર્થન -----	૩૮
ભારતીય પ્રમાણશાસ્ત્રમાં હેમચન્દ્રનું પ્રદાન -----	૩૯
ગ્રંથકારનો પરિચય (લેખક-રસિકલાલ છો. પરીખ) -----	૪૦-૫૪
ભાગ બીજો : પ્રમાણમીમાંસા મૂલ અને અનુવાદ	
પ્રથમ અધ્યાયનું પ્રથમ આલેખિક	
મંગલ -----	
'અથ' શબ્દના ત્રણ અર્થો -----	૫૯
'પ્રમાણ'શબ્દની નિરુક્તિ -----	૬૦
'મીમાંસા' શબ્દ પસંદ કરવાનું પ્રયોજન -----	૬૧
પ્રમાણનું લક્ષણ -----	૬૨
સ્વસંવેદનસિદ્ધિ -----	૬૫
ગૃહીતગ્રાહી ધારાવાહિક જ્ઞાનના પ્રામાણ્યનું સમર્થન -----	૬૯
સંશયનું લક્ષણ -----	૭૦
અનધ્યવસાયનું લક્ષણ -----	૭૧
વિપર્યયનું લક્ષણ -----	૭૧
પ્રામાણ્યનિશ્ચય સ્વતઃ કે પરતઃ? -----	૭૨
પ્રમાણના બે પ્રકારો -----	૭૭
પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ એ બે જ ભેદો -----	૭૮
પ્રત્યક્ષેતર પ્રમાણની સિદ્ધિ -----	૭૯
નિર્વિષય હોવાથી અભાવ પ્રમાણ નથી -----	૮૩
પ્રત્યક્ષનું લક્ષણ -----	૮૭
વૈશદ્યનું લક્ષણ -----	૮૮

મુખ્યપ્રત્યક્ષરૂપ કેવલજ્ઞાનનું (સર્વજ્ઞજ્ઞાનનું) લક્ષણ-----	૮૯
સાધકપ્રમાણ દ્વારા કેવલજ્ઞાનની સિદ્ધિ-----	૯૪
બાધકપ્રમાણાભાવ દ્વારા કેવલજ્ઞાનની સિદ્ધિ -----	૧૦૦
મુખ્યપ્રત્યક્ષરૂપ અવધિજ્ઞાન અને મનઃપર્યાયજ્ઞાન-----	૧૦૫
અવધિજ્ઞાન અને મનઃપર્યાયજ્ઞાનનું વૈલક્ષણ્ય -----	૧૦૬
સાંવ્યવહારિકપ્રત્યક્ષનું લક્ષણ-----	૧૦૮
ઇન્દ્રિયોનાં લક્ષણો અને ઇન્દ્રિયભેદો -----	૧૦૯
દ્રવ્યેન્દ્રિયનું લક્ષણ-----	૧૧૬
ભાવેન્દ્રિયના બે પ્રકાર – લબ્ધિ અને ઉપયોગ -----	૧૧૭
મનનું લક્ષણ-----	૧૧૯
અર્થ-આલોક જ્ઞાનનાં નિમિત્તકારણો નથી-----	૧૨૦
અવગ્રહનું લક્ષણ-----	૧૨૬
ઈહાનું લક્ષણ-----	૧૨૮
અવાચનું લક્ષણ-----	૧૩૦
ધારણાનું લક્ષણ-----	૧૩૦
સંસ્કાર અંગેના ન્યાયમતનું ખંડન-----	૧૩૧
નૈયાયિકના પ્રત્યક્ષલક્ષણનું ખંડન-----	૧૩૩
ચક્ષુના અપ્રાપ્યકારિત્વની સિદ્ધિ-----	૧૩૪
બૌદ્ધ ધર્મકીર્તિના પ્રત્યક્ષલક્ષણનું ખંડન-----	૧૩૫
મીમાંસકાભિમત પ્રત્યક્ષલક્ષણનું ખંડન-----	૧૩૭
સાંખ્યોનાં બે પ્રત્યક્ષલક્ષણોનું ખંડન-----	૧૩૯
પ્રમાણના વિષયનું લક્ષણ-----	૧૪૧
અર્થક્રિયાસામર્થ્ય વસ્તુનું (સત્નું) લક્ષણ-----	૧૪૩
એકાન્ત દ્રવ્યરૂપ (એકાન્ત નિત્ય) અર્થ અર્થક્રિયાસમર્થ નથી-----	૧૪૪
એકાન્ત પર્યાયરૂપ (એકાન્ત ક્ષણિક) અર્થક્રિયાસમર્થ નથી-----	૧૪૮
કણાદાભિમત પરસ્પર અત્યન્ત ભિન્ન દ્રવ્ય-પર્યાયવાદનું ખંડન-----	૧૫૦
જૈનાભિમત દ્રવ્ય અને પર્યાયના કથંચિત્ ભેદાભેદવાદમાં આપેલા વિરોધ આદિ દોષોના નિરાસ ૧૫૨	
દ્રવ્યપર્યાયાત્મક વસ્તુ જ અર્થક્રિયાસમર્થ-----	૧૫૫
પ્રમાણનું ફલ અર્થપ્રકાશ-----	૧૫૮
એકજ્ઞાનગત હોવાથી પ્રમાણ અને ફળનો અભેદ હોવા છતાં તેમની વચ્ચે	
વ્યવસ્થાપ્યવ્યવસ્થાપકભાવ હોવાથી ભેદ પણ છે-----	૧૫૮
પ્રમાણનું અજ્ઞાનનિવૃત્તિરૂપ બીજું ફલ-----	૧૬૦

હાનબુદ્ધિ આદિ પણ પ્રમાણફલ -----	૧૬૧
મતાનન્તરનિરાસપૂર્વક પ્રમાણ-ફલના ભેદાભેદનું સમર્થન -----	૧૬૨
પ્રમાતાનું લક્ષણ -----	૧૬૪
પ્રમાતાના સ્વ-પરાભાસિત્વનું સમર્થન -----	૧૬૪
પ્રમાતાના પરિણામિત્વનું સમર્થન -----	૧૬૪
આત્માની કાયપ્રમાણતા -----	૧૬૫
પ્રથમ અધ્યાયનું બીજું આક્ષિક	
પરોક્ષ પ્રમાણનું લક્ષણ -----	૧૬૭
પરોક્ષ પ્રમાણના ભેદો -----	૧૬૭
સ્મૃતિનું લક્ષણ -----	૧૬૮
સ્મૃતિના પ્રામાણ્યનું સ્થાપન -----	૧૬૯
પ્રત્યભિજ્ઞાનનું લક્ષણ -----	૧૭૧
ઉપમાનનો પ્રત્યભિજ્ઞાનમાં સમાવેશ -----	૧૭૩
પ્રત્યભિજ્ઞાનને સ્મૃતિ-અનુભવરૂપ જ્ઞાનદ્વયાત્મક માની પ્રમાણ ન માનનાર બૌદ્ધ મતનું ખંડન ---	૧૭૪
પ્રત્યભિજ્ઞાનને પ્રત્યક્ષથી જુદું પ્રમાણ ન માનનાર નૈયાયિક મતનું ખંડન -----	૧૭૫
પ્રત્યભિજ્ઞાનના પ્રામાણ્યનું પ્રતિપાદન -----	૧૭૭
ઊહનું લક્ષણ -----	૧૭૮
પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, આદિને વ્યાપ્તિગ્રહણ કરવા અસમર્થ દર્શાવી તેમાં ઊહનું સામર્થ્ય સ્થાપ્યું ---	૧૭૮
વ્યાપ્તિનું લક્ષણ -----	૧૮૨
વ્યાપકના ધર્મના રૂપમાં વ્યાપ્તિનું નિરૂપણ -----	૧૮૨
વ્યાધ્યના ધર્મના રૂપમાં વ્યાપ્તિનું નિરૂપણ -----	૧૮૩
અનુમાનનું લક્ષણ -----	૧૮૪
અનુમાનના બે ભેદ -----	૧૮૫
સ્વાર્થાનુમાનનું લક્ષણ -----	૧૮૫
સાધનનું લક્ષણ -----	૧૮૫
બૌદ્ધો દ્વારા હેતુત્રૈરૂપ્યનું સમર્થન -----	૧૮૬
જૈનોનું હેતુત્રૈરૂપ્યખંડન -----	૧૮૯
નૈયાયિકોક્ત હેતુનાં પાંચ લક્ષણોનું ખંડન -----	૧૯૧
અવિનાભાવનું લક્ષણ -----	૧૯૨
અવિનાભાવનો નિશ્ચય પ્રત્યક્ષ-અનુમાનથી અસંભવ -----	૧૯૩
ઊહ નામના પ્રમાણથી અવિનાભાવનો નિશ્ચય -----	૧૯૩
સાધન (હેતુ)ના સ્વભાવ આદિ ભેદો -----	૧૯૪

સ્વભાવસાધનનું નિરૂપણ-----	૧૯૪
અસાધારણધર્મમાં સાધનત્વાભાવ માનનાર બૌદ્ધનું નિરાકરણ -----	૧૯૫
કારણના સાધનત્વનું સમર્થન-----	૧૯૭
સાધનત્વ તરીકે સંમત કારણસ્વરૂપનો નિર્દેશ-----	૧૯૯
કાર્યસાધનનું નિરૂપણ -----	૨૦૦
પ્રાણાદિરૂપ અસાધારણ કાર્યના સાધનત્વનું સમર્થન -----	૨૦૨
વ્યતિરેક જ હેતુ નિયામક તરીકે નિર્ણીત-----	૨૦૨
એકાર્થસમવાચી સાધનનું નિરૂપણ -----	૨૦૩
સ્વભાવ આદિ ચાર સાધનોની વિધિસાધનતા-----	૨૦૫
વિરોધિસાધનની નિષેધસાધનતા -----	૨૦૫
સૂત્રગત 'ચ' ('અને') શબ્દ દ્વારા સ્વભાવ આદિની અનુપલબ્ધિનું નિષેધસાધકત્વ સ્થાપિત -----	૨૦૫
વિરોધિસાધનનું નિરૂપણ -----	૨૦૫
સાધ્યનું લક્ષણ -----	૨૦૬
બાધાના પ્રકારો-----	૨૦૭
ધર્મી અને ધર્મનું સાધ્યત્વ સમર્થિત-----	૨૦૯
ધર્મીના પ્રમાણસિદ્ધત્વનું પ્રતિપાદન -----	૨૦૯
ધર્મીના બુદ્ધિસિદ્ધત્વનું પણ સમર્થન -----	૨૧૦
બુદ્ધિસિદ્ધ ધર્મી અંગે બૌદ્ધ આશંકા અને તેનો નિરાસ-----	૨૧૧
ઉભયસિદ્ધ ધર્મીનું પ્રદર્શન -----	૨૧૨
દૃષ્ટાન્તના અનુમાનાંગત્વનો નિરાસ -----	૨૧૩
દૃષ્ટાન્તનું લક્ષણ -----	૨૧૪
દૃષ્ટાન્તના પ્રકારો-----	૨૧૫
સાધર્મ્યદૃષ્ટાન્તનું લક્ષણ -----	૨૧૫
વૈધર્મ્યદૃષ્ટાન્તનું લક્ષણ-----	૨૧૬
દ્વિતીય અધ્યાયનું પ્રથમ આક્ષિક	
પરાર્થાનુમાનનું લક્ષણ -----	૨૧૭
વચનમાં અનુમાનવ્યવહાર ઉપચારથી -----	૨૧૭
વચનાત્મક પરાર્થાનુમાનનું દ્વિવિધ્ય -----	૨૧૮
તથોપપત્તિ અને અન્યથાનુપપત્તિ દ્વારા પરાર્થાનુમાનના પયોગભેદનું પ્રદર્શન -----	૨૧૯
પ્રયોગભેદ છતાં તાત્પર્ય એક જ -----	૨૨૦
તાત્પર્ય એક જ હોવાથી બન્નેના યુગપ્રત પ્રયોગનું વૈફલ્ય -----	૨૨૧
પ્રતિજ્ઞાનું પ્રયોજન -----	૨૨૧

પ્રતિજ્ઞાપ્રયોગનું સમર્થન -----	૨૨૨
પ્રતિજ્ઞાર્થ અર્થસામર્થ્યથી પ્રાપ્ત હોવાથી પ્રતિજ્ઞાવચનપ્રયોગમાં પુનરુક્તિ થશે એ બૌદ્ધ આશંકા	૨૨૪
પક્ષધર્મોપસંહારવત્ પ્રતિજ્ઞાવચનની સાર્થકતાનું સમર્થન કરી ઉક્ત આશંકાનું નિરાકરણ-----	૨૨૪
જૈનાભિમત પ્રેક્ષપ્રયોગ દર્શાવી વિપ્રતિપત્તિનો નિરાસ -----	૨૨૫
બોધ્યને ધ્યાનમાં રાખી પ્રયોગ કરવાનો સ્વીકાર -----	૨૨૬
પ્રતિજ્ઞાનું લક્ષણ -----	૨૨૭
હેતનું લક્ષણ-----	૨૨૮
ઉદાહરણનું લક્ષણ -----	૨૨૮
ઉપનયનું લક્ષણ-----	૨૨૯
નિગમનનું લક્ષણ -----	૨૨૯
અવયવપંચકની શુદ્ધિ દર્શાવી દશાવયવપ્રયોગનિર્દેશ -----	૨૩૦
હેત્વાભાસના ભેદો-----	૨૩૧
હેત્વાભાસ શબ્દપ્રયોગનું ઔપચારિકત્વ -----	૨૩૧
હેત્વાભાસસંખ્યાન્તરનિરાકરણ -----	૨૩૧
અસિદ્ધહેત્વાભાસનું નિરૂપણ -----	૨૩૨
સ્વરૂપાસિદ્ધ અંગેની બૌદ્ધ આશંકાઓ નિરાસ -----	૨૩૨
સન્દિગ્ધાસિદ્ધનું નિરૂપણ -----	૨૩૩
વાદી આદિના ભેદે અસિદ્ધના ભેદનું વિધાન -----	૨૩૪
વિશેષ્યાસિદ્ધ વગેરેનો સ્વીકૃત ભેદોમાં અંતર્ભાવ -----	૨૩૫
વિરુદ્ધહેત્વાભાસનું લક્ષણ -----	૨૩૭
અન્યાભિમત વિરુદ્ધ ભેદોનો સંગ્રહ-----	૨૩૮
અનૈકાન્તિકહેત્વાભાસનું નિરૂપણ -----	૨૪૦
અન્યાભિમત અનૈકાન્તિકભેદોનો સ્વીકૃત ભેદોમાં સમાવેશ-----	૨૪૦
દૃષ્ટાન્તાભાસોની સંખ્યાનું કથન -----	૨૪૨
સાધ્યસાધનોભયવિકલ સાધર્મ્યદૃષ્ટાન્તાભાસોનું નિરૂપણ -----	૨૪૩
સાધ્યસાધનોભયવ્યાવૃત્ત વૈધર્મ્યદૃષ્ટાન્તાભાસોનું નિરૂપણ -----	૨૪૩
સન્દિગ્ધસાધ્યાદ્યન્યવ્યતિરેક દૃષ્ટાન્તાભાસોનું પ્રતિપાદન -----	૨૪૪
વિપરીતાન્વય અને વિપરીતવ્યતિરેક દૃષ્ટાન્તાભાસોનું નિરૂપણ-----	૨૪૬
અપ્રદર્શિતાન્વય અને અપ્રદર્શિતવ્યતિરેક દૃષ્ટાન્તાભાસોનું નિરૂપણ -----	૨૪૭
બધા દૃષ્ટાન્તાભાસો અનન્વય અને અવ્યતિરેકરૂપ હોઈ અનન્વય અને અવ્યતિરેક પૃથક્ દૃષ્ટાન્તાભાસો નથી-----	૨૪૮
દૂષણનું લક્ષણ -----	૨૪૯

દૂષણાભાસનું લક્ષણ -----	૨૫૦
દૂષણાભાસ તરીકે મનાયેલ ચોવીસ જાત્યુત્તરોનું નિરૂપણ-----	૨૫૦
જાત્યુત્તરપ્રયોગનું પ્રતિસમાધાન -----	૨૫૯
દૂષણાભાસ તરીકે મનાયેલ છલનું નિરૂપણ-----	૨૬૦
વાદનું લક્ષણ-----	૨૬૨
તત્ત્વસંરક્ષણ જલ્પ અને વિતંડાનું પણ પ્રયોજન છે એ નૈયાયિક મતનું નિરાકરણ -----	૨૬૩
જલ્પ અને વિતંડા કથાઓ નથી એ દર્શાવી વાદ એક જ કથા છે એ જૈન મતનું સ્થાપન -----	૨૬૪
જયનું લક્ષણ -----	૨૬૭
પરાજયનું લક્ષણ -----	૨૬૭
નિગ્રહનું નિરૂપણ-----	૨૬૮
કેવળ વિપ્રતિપત્તિ અને અપ્રતિપત્તિ પરાજયનું કારણ છે એ ન્યાયમતનું નિરાકરણ -----	૨૬૮
નૈયાયિકસમંત બાવીસ નિગ્રહસ્થાનોનું નિરૂપણ અને તેમની પરીક્ષા -----	૨૬૯
અસાધનાંગવચન અને અદોષોદ્ધાવન પરાજયનાં (નિગ્રહનાં) કારણો છે એ બૌદ્ધમતનું ખંડન ---	૨૯૧
અસાધનાંગવચનની બે વ્યાખ્યાઓ -----	૨૯૧
અદોષોદ્ધાવનની બે વ્યાખ્યાઓ -----	૨૯૯
પત્રવાક્યનું લક્ષણ કહેવાની પ્રતિજ્ઞા -----	૩૦૦
ભાગ ત્રીજો – પંડિત સુખલાલજી લિખિત તુલનાત્મક દાર્શનિક દિપ્પણ	
પાણિનિ, પિંગલ, કણ્વાદ અને અક્ષપાદના ગ્રન્થોનો નિર્દેશ -----	૩૦૩
વાચકમુખ્ય ઉમાસ્વાતિનો પરિચય-----	૩૦૩
દિગમ્બરાચાર્ય અકલંકના ગ્રન્થોનો નિર્દેશ-----	૩૦૩
ધર્મકીર્તિના કેટલાક ગ્રન્થોનો નિર્દેશ-----	૩૦૩
પ્રથમ સૂત્રની શબ્દરચનાના આધારનું ઐતિહાસિક દિગ્દર્શન -----	૩૦૪
આચાર્ય હેમચન્દ્રે ‘અથ’ ના જે ત્રણ અર્થો કર્યા છે તેમના મૂળનું ઐતિહાસિક અવલોકન-----	૩૦૪
જૈન પરંપરાપ્રસિદ્ધ પંચપરમેષ્ઠીનો નિર્દેશ-----	૩૦૫
હેમચન્દ્રાચાર્યકૃત પ્રમાણનિર્વચનના મૂળનો નિર્દેશ-----	૩૦૫
શાસ્ત્રપ્રવૃત્તિનાં બે, ત્રણ અને ચાર અંગો અંગેના વિવાદનું રહસ્ય. આ બાબતમાં હેમચન્દ્રાચાર્યે કરેલા નૈયાયિકોના અનુકરણનો નિર્દેશ -----	૩૦૫
‘મીમાંસા’ શબ્દના વિશિષ્ટ અર્થનો આધાર કયો છે? અને તેનાથી આચાર્યને શું અભિપ્રેત છે તેનું નિદર્શન-----	૩૦૭
કણ્વાદકૃત કારણશુદ્ધિમૂલક પ્રમાણસામાન્યલક્ષણ અને તેમાં નૈયાયિક-વૈશેષિક, મીમાંસક અને બૌદ્ધ દ્વારા કરવામાં આવેલ ઉત્તરોત્તર વિકાસનું તુલનાત્મક ઐતિહાસિક દિગ્દર્શન. જૈનાચાર્યોનાં	

પ્રમાણલક્ષણોની વિભિન્ન શબ્દરચનાના આધારનું ઐતિહાસિક અવલોકન. જૈન પરંપરામાં	
હેમચન્દ્રે કરેલા સંશોધનનું અવલોકન-----	૩૦૭
લક્ષણના પ્રયોજન અંગે દાર્શિકોની વિપ્રતિપત્તિનું દિગ્દર્શન-----	૩૧૧
સૂત્ર ૧.૧.૨ ની વ્યાખ્યાના આધારની સૂચના-----	૩૧૨
અર્થના પ્રકારો અંગે દાર્શિકોના મતભેદનું નિદર્શન-----	૩૧૨
સ્વપ્રકાશના સ્થાપનમાં પ્રયુક્ત યુક્તિઓના આધારનો નિર્દેશ-----	૩૧૪
પ્રમાણલક્ષણમાં 'સ્વ' પદ કેમ ન રાખ્યું એનો આચાર્યે કરેલો ખુલાસો-----	૩૧૪
દર્શનશાસ્ત્રમાં જ્યારે ધર્મકીર્તિએ ધારાવાહિજ્ઞાનના પ્રામાણ્ય-અપ્રમાણ્યની ચર્ચા દાખલ કરી ત્યારે	
તેના અંગે બધા દાર્શિકોએ જે મન્તવ્યો પ્રગટ કર્યા તેમનું રહસ્યોદ્ઘાટન-----	૩૧૫
સૂત્ર ૧.૧.૪ અને તેની રચનાનાં ઉદ્દેશ્ય અને વૈશિષ્ટ્યનું સૂચન-----	૩૧૮
સૂત્ર ૧.૧.૪ અને તેની વૃત્તિની વિશિષ્ટતા તત્ત્વોપપ્લવના આચાર્યકૃત અવલોકનથી ફલિત થવાની	
સંભાવના-----	૩૧૮
સંશયનાં વિભિન્ન લક્ષણોની તુલના-----	૩૧૯
પ્રશસ્તપાદાનુસાર અનધ્યવસાયનું સ્વરૂપ-----	૩૧૯
હેમચન્દ્રકૃત વિપર્યયલક્ષણની તુલના-----	૩૨૦
પ્રામાણ્ય અને અપ્રામાણ્યના સ્વતઃ પરતઃ ની ચર્ચાના પ્રારંભનો ઇતિહાસ અને આ પ્રશ્ન પરત્વે	
દાર્શિકોનાં મન્તવ્યોનું દિગ્દર્શન-----	૩૨૧
પરોક્ષાર્થક આગમના પ્રામાણ્યના સમર્થનમાં અક્ષપાદની જેમ મન્ત્રાયુર્વેધનું દૃષ્ટાન્ત ન આપીને	
હેમચન્દ્રાચાર્યે જ્યોતિષશાસ્ત્રનું દૃષ્ટાન્ત આપ્યું છે એનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ રહસ્યોદ્ઘાટન----	૩૨૩
હેમચન્દ્રાચાર્યે બૌદ્ધ અને નૈયાયિકોનાં પ્રમાણલક્ષણોનો કરેલો નિરાસ-----	૩૨૪
જૈનપરંપરામાં પ્રાપ્ત આગમિક અને તાર્કિક જ્ઞાનચર્ચાનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ વિસ્તૃત અવલોકન	૩૨૫
વૈશેષિકસંમત પ્રમાણદ્વિત્વવાદ અને પ્રમાણત્રિત્વવાદનો નિર્દેશ-----	૩૨૯
પ્રત્યક્ષઘટક 'અક્ષ' શબ્દના અર્થોમાં દાર્શિકોના મતનું દિગ્દર્શન-----	૩૩૦
ભિન્ન ભિન્ન દાર્શિકો દ્વારા ભિન્ન ભિન્ન પ્રમાણને જ્યેષ્ઠ માનવાની પરંપરાઓનું વર્ણન-----	૩૩૧
સૂત્ર ૧.૧.૧૧ ની આધારભૂત કારિકાનું સૂચન અને તેની વ્યાખ્યાની ન્યાયાવતારવૃત્તિ વર્ણન---	૩૩૨
અભાવપ્રમાણવાદના પક્ષકાર અને પ્રતિપક્ષીઓનો નિર્દેશ. સૂત્ર ૧.૧.૧૨ ની વ્યાખ્યાની	
ન્યાયાવતારવૃત્તિ સાથે તુલના-----	૩૩૩
પ્રત્યક્ષના સ્વરૂપ અંગે ભિન્ન ભિન્ન પરંપરાઓનું વર્ણન-----	૩૩૩
સર્વજ્ઞવાદ અને ધર્મજ્ઞવાદનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ અવલોકન. સર્વજ્ઞ અંગે દાર્શિકોનાં મન્તવ્યોનું	
દિગ્દર્શન. સર્વજ્ઞ અને ધર્મજ્ઞની ચર્ચામાં મીમાંસકો અને બૌદ્ધોએ આપેલી મનોરંજક દલીલોનું	
વર્ણન-----	૩૩૪

પુનર્જન્મ અને મોક્ષમાં માનનારા દાર્શનિકો સમક્ષ ઉપસ્થિત થતા સમાન પ્રશ્નો અને તેમનાં સમાન મન્તવ્યોનું પરિગણન -----	૩૪૩
સમાનભાવે બધા દાર્શનિકોમાં પ્રાપ્ત થતા સાંપ્રદાયિક રોષનું નિદર્શન -----	૩૪૬
સૂત્ર ૧.૧.૧૭ ને બરાબર સમજવા માટે તત્ત્વસંગ્રહ જોવાની સૂચના -----	૩૪૬
વક્તૃત્વ આદિ હેતુઓની સર્વજ્ઞત્વના વિષયમાં અસાધકતાને પ્રગટ કરનારા આચાર્યોનો નિર્દેશ-૩૪૭	
મન:પર્યાયજ્ઞાનના વિષય અંગે બે પરંપરાઓ -----	૩૪૭
‘ઇન્દ્રિય’ પદની નિરૂક્તિ, ઇન્દ્રિયોનું કારણ, ઇન્દ્રિયોની સંખ્યા, ઇન્દ્રિયોના વિષય, ઇન્દ્રિયોનો આકાર, ઇન્દ્રિયોનો પારસ્પરિક ભેદાભેદ, ઇન્દ્રિયોના પ્રકાર, ઇન્દ્રિયોના સ્વામી ત્યાદિ	
ઇન્દ્રિયનિરૂપણવિષયક દાર્શનિકોનાં મન્તવ્યોનું તુલનાત્મક દિગ્દર્શન -----	૩૪૯
મનનું સ્વરૂપ, કારણ, કાર્ય, ધર્મ અને સ્થાન આદિ અનેક બાબતો અંગે દાર્શનિકોના મતભેદોનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન-----	૩૫૩
હેમચન્દ્રાચાર્યવર્ણિત ચાર પ્રત્યયોના મૂળ સ્થાનનો નિર્દેશ -----	૩૫૫
અર્થાલોકકારણતાવાદ નૈયાયિક અને બૌદ્ધ બન્નેને માન્ય હોવા છતાં પણ તેને બૌદ્ધ સમ્મત જ સમજીને જૈનાચાર્યોએ જે ખંડન કર્યું છે તેનો ખુલાસો -----	૩૫૬
તદ્ગુત્પત્તિ-તદાકારતાનો સિદ્ધાન્ત સૌત્રાન્તિકસમ્મત હોવાની તથા યોગાચાર બોદ્ધો દ્વારા તેના ખંડનની સૂચના -----	૩૫૬
જ્ઞાનોત્પત્તિના ક્રમનું દાર્શનિકો દ્વારા ભિન્ન ભિન્ન રૂપે કરવામાં આવેલું વર્ણન – તુલનાત્મક નિરૂપણ૩૫૭	
અનધ્યવસાય, માનસજ્ઞાન અને અવગ્રહ પરસ્પર ભિન્ન હોવાની આચાર્યની સૂચનાનો નિર્દેશ.	
પ્રતિસંખ્યાનિરોધનું સ્વરૂપ-----	૩૫૮
અવાય અને અપાય શબ્દોના પ્રયોગની ભિન્ન ભિન્ન પરંપરાનું અને અકલંકકૃત સમન્વયનું વર્ણન૩૫૮	
ધારણાના અર્થ બાબતે જૈનાચાર્યોના મતભેદોનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ વર્ણન-----	૩૫૯
હેમચન્દ્રાચાર્યે સ્વમતાનુસાર પ્રત્યક્ષનું લક્ષણ સ્થિર કરીને પરપરિકલ્પિત લક્ષણોનો નિરાસ કરવામાં જે પ્રથાનું અનુસરણ કર્યું છે તેના ઇતિહાસ પર દૃષ્ટિપાત -----	૩૬૧
અક્ષપાદીય પ્રત્યક્ષસૂત્રની વાચસ્પતિની વ્યાખ્યા પર ‘પૂર્વાચાર્યકૃતવ્યાખ્યાવૈમુખ્યેન’ એ શબ્દ દ્વારા આચાર્યે જે આક્ષેપ કર્યો છે અને જે અસંગત જણાય છે તેની સંગતિ દેખાડવાનો પ્રયાસ ---	૩૬૨
ઇન્દ્રિયોના પ્રાપ્તપ્રાપ્ચકારિત્વ અંગે દાર્શનિકોના મતભેદોની સૂચી-----	૩૬૨
પ્રત્યક્ષલક્ષણવિષયક બે બૌદ્ધ પરંપરાઓનો નિર્દેશ અને તે બન્નેનાં લક્ષણોનો નિરાસ કરનારા કેટલાક આચાર્યોનો નિર્દેશ-----	૩૬૩
‘કલ્પના’ શબ્દના અનેક અર્થો હોવાની પ્રસિદ્ધિની સૂચના -----	૩૬૪
જૈમિનિના પ્રત્યક્ષસૂત્રની વ્યાખ્યા બાબતે મીમાંસકોના મતભેદોનો નિર્દેશ અને તે સૂત્રનું ખંડન કરનાર દાર્શનિકોનો નિર્દેશ -----	૩૬૫
સાંખ્યદર્શનપ્રસિદ્ધ પ્રત્યક્ષલક્ષણના ત્રણ પ્રકારોનો નિર્દેશ અને તેમના કેટલાક ખંડનકારોનું સૂચન૩૬૬	

પ્રમાણની વિષયભૂત વસ્તુના સ્વરૂપ અંગે તથા વસ્તુસ્વરૂપ-નિશ્ચાયક કસોટીઓ અંગે દાર્શનિકોનાં મન્તવ્યોનું દિગ્દર્શન. બૌદ્ધોની અર્થક્રિયાકારિત્વરૂપ કસોટીનો પોતાના પક્ષની સિદ્ધિમાં આચાર્યે કરેલા ઉપયોગનો નિર્દેશ -----	૩૬૭
વ્યાકરણ, જૈન તથા જૈનેતર સાહિત્યમાં 'દ્રવ્ય' શબ્દની ભિન્ન ભિન્ન અર્થોમાં પ્રસિદ્ધિનું ઐતિહાસિક સિંહાવલોકન. જૈનપરંપરાપ્રસિદ્ધ ગુણ-પર્યાયના ભેદાભેદવાદનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ અને ગુણ-પર્યાય તથા દ્રવ્યના ભેદાભેદવાદ અંગે દાર્શનિકોનાં મન્તવ્યોનું દિગ્દર્શન -----	૩૬૮
કેવલ નિત્યત્વ આદિ ભિન્ન ભિન્ન વાદોના સમર્થનમાં બધા દાર્શનિકો દ્વારા પ્રયુક્ત બન્ધ-મોક્ષની વ્યવસ્થા આદિ સમાન યુક્તિઓનું ઐતિહાસિક દિગ્દર્શન-----	૩૭૨
સન્તાનનું વર્ણન અને તેનું ખંડન કરનારાઓનો નિર્દેશ-----	૩૭૫
અનેકાન્તવાદના ઇતિહાસ પર દૃષ્ટિપાત -----	૩૭૬
અનેકાન્તવાદ ઉપર લગાવવામાં આવેલા દોષોની સંખ્યા અંગે ભિન્ન ભિન્ન પરંપરાઓનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ અવલોકન -----	૩૮૧
ફલના સ્વરૂપ અંગે અને પ્રમાણ-ફલના ભેદાભેદવાદ અંગે વૈદિક, બૌદ્ધ અને જૈન પરંપરાઓનાં મન્તવ્યોનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ તુલનાત્મક વર્ણન-----	૩૮૨
આત્માના સ્વરૂપ અંગે દાર્શનિકોનાં મન્તવ્યોનું સંક્ષિપ્ત આલેખન.-----	૩૮૭
પ્રથમ અધ્યાયનું દ્વિતીય આલેખ	
ભિન્ન ભિન્ન દાર્શનિકોએ રચેલાં સ્મરણલક્ષણોના ભિન્ન ભિન્ન આધારોનું દિગ્દર્શન -----	૩૮૯
વધુમાં વધુ સંસ્કારોદ્બોધક નિમિત્તોના સંગ્રાહક ન્યાયસૂત્રનો નિર્દેશ-----	૩૮૯
સ્મૃતિના પ્રામાણ્ય અને અપ્રામાણ્ય અંગે દાર્શનિકોની યુક્તિઓનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ તુલનાત્મક દિગ્દર્શન -----	૩૯૦
'નાકારણ વિષય:' આ અંગે સૌત્રાન્તિક અને નૈયાયિકોનાં મન્તવ્યોની તુલના -----	૩૯૨
પ્રત્યભિજ્ઞાના સ્વરૂપ અને પ્રામાણ્ય અંગે દાર્શનિકોનાં મતભેદનું તુલનાત્મક દિગ્દર્શન -----	૩૯૨
'ઊહ' અને 'તર્ક' શબ્દોનો નિર્દેશ તથા ઊહના સ્વરૂપ અને પ્રામાણ્ય અંગે દાર્શનિકોનાં મન્તવ્યોની તુલના -----	૩૯૪
હેમચન્દ્રાચાર્યસ્વીકૃત અર્ચટોકત વ્યાપ્તિનું રહસ્યોદ્ઘાટન -----	૩૯૭
અનુમાન અને પ્રત્યક્ષના સ્વાર્થ-પરાર્થરૂપ બે ભેદો અંગે દાર્શનિકોનું મન્તવ્ય -----	૩૯૯
હેતુના સ્વરૂપ અંગે દાર્શનિકોની ભિન્ન ભિન્ન પરંપરાઓનો ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ તુલનાત્મક વિચાર ૪૦૦	
હેતુના પ્રકારો અંગે જૈનાચાર્યોનાં મન્તવ્યોનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ અવલોકન -----	૪૦૩
કારણલિંગક અનુમાન અંગે ધર્મકીર્તિની સાથે પોતાનો મતભેદ હોવા છતાં હેમચન્દ્રાચાર્યે તેમના માટે 'સૂક્ષ્મદર્શિન' વિશેષણનો પ્રયોગ કર્યો છે તેનાથી ધર્મકીર્તિ પ્રતિ તેમના આદરની સૂચના ૪૦૬	
'પ્રાણાદિમત્તવાત્' આ હેતુની સત્યતા અંગે ઇતર દાર્શનિકો સાથે બૌદ્ધોના મતભેદનું દિગ્દર્શન---	૪૦૬

હેતુના નિયામક રૂપ અંગે ધર્મકીર્તિનો જે મત હેમચન્દ્રાચાર્યે ઉદ્ભૂત કર્યો છે તેની નિર્મૂલતા અંગે શંકા અને સમાધાન. અન્વય અને વ્યતિરિક્તે વિશે જૈન-બૌદ્ધ મન્તવ્યોનો સમન્વય -----	૪૦૭
પક્ષનું લક્ષણ, લક્ષણગત પદોનું ફલ, પક્ષના આકાર અને પ્રકાર આ બાબતોમાં દાર્શનિકોનાં મન્તવ્યોનું ઐતિહાસિક અવલોકન -----	૪૦૯
દૃષ્ટાન્તના લક્ષણ અને ઉપયોગ અંગે નૈયાયિક અને જૈન-બૌદ્ધ મન્તવ્યોનું દિગ્દર્શન-----	૪૧૨
બીજા અધ્યાયનું પ્રથમ આક્ષિક	
વૈદિક, બૌદ્ધ અને જૈન પરંપરાગત પરાર્થાનુમાનની ચર્ચાનો ઇતિહાસ -----	૪૧૩
પરાર્થાનુમાનના પ્રયોગના પ્રકારો અંગે વૈદિક, બૌદ્ધ અને જૈન પરંપરાનાં મન્તવ્યોની તુલના---	૪૧૪
પરાર્થાનુમાનમાં પક્ષનો પ્રયોગ કરવા ન કરવાના મતભેદનું દિગ્દર્શન. હેમચન્દ્ર દ્વારા પોતાના પક્ષની પુષ્ટિમાં વાયસ્પતિનું અનુકરણ-----	૪૧૪
પરાર્થાનુમાનસ્થળે પ્રયોગપરિપાટી અંગે દાર્શનિકોનાં મન્તવ્યોનું દિગ્દર્શન -----	૪૧૫
અનુમાનના શબ્દાત્મક પાંચ અવયવોના વર્ણનમાં હેમચન્દ્રાચાર્યે કરેલા અક્ષપાદના અનુકરણની સૂચના -----	૪૧૮
હેત્વાભાસના વિભાગ વિશે દાર્શનિકોની વિપ્રતિપત્તિનું ઐતિહાસિક અવલોકન -----	૪૧૮
દાર્શનિકોનાં અસિદ્ધવિષયક મન્તવ્યોનું તુલનાત્મક વર્ણન -----	૪૨૦
દાર્શનિકોનાં વિરુદ્ધવિષયક મન્તવ્યોનું તુલનાત્મક દિગ્દર્શન -----	૪૨૨
અનૈકાન્તિક અંગે દાર્શનિકોના મતભેદોનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ તુલનાત્મક વિવેચન -----	૪૨૩
દૃષ્ટાન્તાભાસના નિરૂપણનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ તુલનાત્મક અવલોકન -----	૪૨૭
દૂષણ-દૂષણાભાસનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ તુલનાત્મક વિવેચન-----	૪૩૩
વાદકથાનો ઇતિહાસ -----	૪૪૨
નિગ્રહસ્થાન તથા જય-પરાજય વ્યવસ્થાનું તુલનાત્મક વર્ણન -----	૪૪૬
વૃદ્ધિપત્રક	
નિર્વિકલ્પ અંગે દાર્શનિકોનાં મન્તવ્યોની તુલના-----	૪૫૪
જ્ઞાનની સ્વપ્રકાશતા અંગે દાર્શનિકોનાં મન્તવ્યો -----	૪૬૦
પ્રત્યક્ષવિષયક દાર્શનિકોનાં મન્તવ્યો-----	૪૬૩
પ્રતિસંખ્યાન-----	૪૬૭
હેમચન્દ્રાચાર્યની પ્રમાણ-ફલવ્યવસ્થામાં તેમનું વૈચારકરણત્વ-----	૪૬૭
આત્મપ્રત્યક્ષનો વિચાર -----	૪૬૮
અનુમાનપ્રમાણનું ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ અવલોકન -----	૪૬૯
દિડ્નાગનું હેતુચક્ર -----	૪૭૫
પ્રમાણમીમાંસાનાં પરિશિષ્ટો-----	૪૭૯-૫૫૩
પ્રમાણમીમાંસાનો સૂત્રપાઠ-----	૪૮૧

પ્રમાણમીમાંસાનાં સૂત્રોની તુલના -----	૪૮૭
પ્રમાણમીમાંસાગત વિશેષનામોની સૂચી -----	૪૯૨
પ્રમાણમીમાંસાગત પારિભાષિક શબ્દોની સૂચી -----	૪૯૪
પ્રમાણમીમાંસાગત અવતરણોની સૂચી -----	૫૦૫
તુલનાત્મક દાર્શનિક ટિપ્પણગત શબ્દો અને વિષયોની સૂચી -----	૫૧૩
તુલનાત્મક દાર્શનિક ટિપ્પણગત વિશેષનામોની સૂચી -----	૫૩૩
'પ્રસ્તાવના' અને 'ગ્રન્થકારનો પરિચય' ની શબ્દસૂચી -----	૫૪૪